

केन्द्रीय माध्यमिक शिक्षा बोर्ड मूल्याङ्कन प्रक्रिया
अप्रैल-सितम्बर (2010) प्रथमं सत्रम्
संस्कृतम् (सम्प्रेषणात्मकम्) 122
नवमी कक्षा

सततं व्यापकम् मूल्याङ्कनम् (प्रथमं सत्रम्)

1. (i) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 1 - 10% 20%
(ii) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 2 - 10%
2. संकलनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 1 - 20%
(Summative Assessment-1)
1. रचनात्मक-मूल्याङ्कनाय संस्कृते रचनात्मकानि कार्याणि, व्यवहारे संस्कृत-प्रयोगः, गतिविधयः, गृहकार्यम् कक्षाकार्याणि।
2. संकलनात्मकमूल्याङ्कनाय परीक्षणपत्रम्(सितम्बरमासे) । परीक्षणपत्रे चत्वारः खण्डाः भविष्यन्ति—
- 'क' खण्डः अपठित-अवबोधनम् (8)
'ख' खण्डः रचनात्मक-कार्यम् (16)
'ग' खण्डः अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् (24)
'घ' खण्डः पठित-अवबोधनम् (32)

खण्डानानुसारं विषयाः मूल्याभारः च

खण्डः	विषयाः	प्रश्नप्रकाराः
'क'		अपठित-अवबोधनम्
	पठनावबोधनम्	बहुविकल्पात्मकाः (M) लघूत्तरात्मकाः (SA)
(i)	एकः अनुच्छेदः	
कुल भार		
'ख'		रचनात्मक-कार्यम्
(i)	अनौपचारिकं पत्रम्	निबन्धात्मकः
(ii)	चित्रवर्णनम्/अनुच्छेदलेखनम् वा	निबन्धात्मकः
सम्पूर्णभार		
'ग'		अनुप्रयुक्तव्याकरणम्
(i)	संस्कृतवर्णमाला	बहुविकल्पात्मकः
(ii)	सन्धिकार्यम्	बहुविकल्पात्मकः
(iii)	शब्दरूपाणि	ब.वि./ल.उ.
(iv)	धातुरूपाणि	ब.वि./ल.उ.

(v)	उपपदविभक्तयः	ब.वि./ल.उ.
(vi)	प्रत्ययाः	ब.वि./ल.उ.
कुल भार		
'घ'		पठित-अवबोधनम्
(i)	गद्यांश-पद्यांश-नाट्यांशाः	ब.वि./ल.उ.
(ii)	भावावबोधनम्	ब.वि./ल.उ.
(iii)	श्लोकान्वयः	बहुविकल्पात्मकाः (M)
(iv)	प्रश्न-निर्माणम्	लघूत्तरात्मकाः
(v)	कथाक्रमः	निबंधात्मकाः
(vi)	शब्दार्थमेलनम्	ब.वि.
कुल भार		

सम्पूर्णभारः 80

टिप्पणी-प्रश्नपत्रम् अशीति-अङ्कानां भविष्यति

संस्कृतस्य प्रथमसत्रस्य पाठ्यक्रमः

कक्षा – नवमी

अवधि:—अप्रैल–सितम्बर 2010

संस्कृतम् (सम्प्रेषणात्मकम्) कोड-122

(i) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् 20%
(Formative Assessment)

(i) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् 1 – 10%

(ii) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् 2 – 10%

(Formative 1 10%)

(Formative 2 10%)

आधारभूत-अधिगम-गतिविधयः

- कक्षासु संस्कृतेन वार्तालापः
- परियोजनाकार्यम्
- कक्षाकार्यम्
- गृहकार्यम्
- पाठ्यसहगामिक्रियाः

(आधारभूतकौशलानि अधिकृत्य)

- श्लोकोच्चारणम्, कवितापाठः, गीतगायनम्, काव्यपाठः
- गद्यवाचनम्, कथाकथनम्, स्वपरिचयः, परिवेशपरिचयः (संक्षेपेण)
- लेखनकार्यम् – सङ्केताधारितकथालेखनम्, वर्णनम्, चित्रकथा, अनुच्छेदलेखनम्, संवादलेखनम्, निबंधलेखनम्, कवीनां जीवनपरिचयः, प्राचीनकवीनां वैशिष्ट्यम्
- भाषणप्रतियोगिता
- अन्त्याक्षरी
- शब्दसंग्रह
- शब्दकोशनिर्माणम् – (फल-पुष्प-पशु-पक्षी-शाक-गृह-वस्तूनां नामानि)
- अभिनयः / भूमिकानिर्वाहः
- समाचार-श्रवणम्-वाचनम् (दूरदर्शनेन आकाशवाण्या च)
- भाषाक्रीडाः
- सान्द्रमुद्रिका-श्रवणम्/निर्माणम् (C.D.)
- सूक्तिसंग्रहः, कथासंग्रहः, प्राचीनविज्ञान-सम्बद्ध-लेखसंग्रहः
- पत्रलेखनम्, पत्रिकासम्पादनम्, भित्तिपत्रिका।
- वाक्यपूर्तिः
- दैनिक-व्यवहार-वाक्य- संग्रहः

- प्रातः कालीनसभा

अवलोकनीयानि तत्त्वानि

- उच्चारणम्
- गति-यति-लय-भावभंगिमा
- आरोह-अवरोहौ (सम्भाषणे)
- अवबोधनम्
- समुचितशब्दप्रयोगः
- विरामचिह्नप्रयोगः
- वर्तनीविन्यासः
- आत्मविश्वासः
- संस्कृत-प्रयोगः (दैनिक-व्यवहारे)

(2) संकलनात्मकं मूल्याङ्कनम्	40%	80 अङ्का
(Summative Assessment)	40%	

‘क’ खण्डः (अपठित-अवबोधनम्) (8)

(एकः गद्यात्मकः खण्डः)

70-80 शब्दपरिमितः गद्यांशः (सरलकथा, वर्णनम् वा) (4)

- एकपदेन पूर्णवाक्येन च अवबोधनात्मकं कार्यम्
- अनुच्छेद-आधारितम् भाषिकं कार्यम् (MCQ)
- समुचित शीर्षकप्रदानम्

भाषिककार्याय तत्त्वानि (4)

- वाक्ये कर्तृ-क्रिया पदचयनम्
- कर्तृ-क्रिया-अन्वितिः
- विशेषण-विशेष्य-चयनम्
- सर्वनामप्रयोगः
- पर्याय-विलोमपद-चयनम्

‘ख’ खण्डः रचनात्मकं कार्यम् 16 अङ्का

(मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम्)

(i) सङ्केताधारितम् अनौपचारिकं पत्रम् (8)

(ii) चित्राधारितम् वर्णनम् अथवा अनुच्छेदलेखनम् वा (8)

‘ग’ खण्डः अनुप्रयुक्तव्याकरणम् 24 अङ्का

(मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम्)

1. संस्कृतवर्णमाला (4)

(अ) वर्ण – उच्चारणस्थानानि

- (ब) वर्तनी – वर्णसंयोजनम्, वर्णवियोजनम्
2. वाक्येषु अनुच्छेदे वा सन्धिकार्यम् (4)
- (अ) स्वरसन्धिः
दीर्घः, गुणः, वृद्धिः, यण्
- (ब) व्यञ्जनसन्धिः
- म् स्थाने अनुस्वारः
 - णत्वविधानम्
 - वर्गीय-प्रथम-अक्षराणां तृतीयवर्णे परिवर्तनम्
 - त् स्थाने च्
 - र् पूर्वस्य रेफस्य लोपः दीर्घस्वरत्वं च
 - त् स्थाने ल्
- (स) विसर्गसन्धिः
विसर्गस्य उत्वं, रत्वं, लोपः
विसर्गस्थाने स्, श्, ष् ।
3. शब्दरूपाणि (4)
- अ. शब्दाः अजन्ताः – अकारान्ताः (बालकवत्) इकारान्ताः (कविवत्)
पुंल्लिङ्गाः उकारान्ताः – (साधुवत्), ऋकारान्ताः (पितृवत्/ दातृवत्)
- ब. स्त्रीलिङ्गाः अजन्ता – आकारान्ताः (रमावत्) इकारान्ताः (मतिवत्)
ईकारान्ताः (नदीवत्) ऋकारान्ताः (मातृवत्)
- स. नपुंसकलिङ्गाः अजन्ताः – अकारान्ताः (फलवत्) उकारान्ताः (मधुवत्)
- द. सर्वनामशब्दाः – यत्, तत् किम्, इदम् (त्रिषु लिङ्गेषु), अस्मद् युष्मद्
4. धातुरूपाणि – लट् , लृट् , लङ् लकारेषु (4)
- धातवः – परस्मैपदिनः – भू (भव्), पठ्, हस्, नम् (गच्छ्) अस्, हन्, कुध्, नश्, नृत्,
आप्, शक्, इष्, प्रच्छ्, कृ, ज्ञा, भक्ष्, चिन्त्
आत्मनेपदिनः – सेव्, लभ्, रुच्, मुद्, याच्
उभयपदिनः – नी, ह (हर्) भज्, पच्
5. उपपदविभक्तीनां प्रयोगः (4)
- (अनुच्छेदे, वार्तालापे, लघुकथायाम् वा)
- द्वितीया – अभितः, परितः, उभयतः
तृतीया – सह, किम्
चतुर्थी – नमः, स्वाहा, सामर्थ्ये
पंचमी – बहिः, विना, भी, पूर्वम्
षष्ठी – पुरतः, पृष्ठतः, तरप्-तमप्, अधः
सप्तमी – कुशलः, निपुणः, प्रवीणः

6. प्रत्ययाः तुमुन्, क्त्वा, ल्यप् (4)

‘घ’ खण्डः (पठित-अवबोधनम्) 32 अङ्काः

(मणिका (प्रथमः भागः) पाठ्यपुस्तकम् अधिकृत्य)

1. पाठ्यपुस्तकस्य सामग्रीम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् (12)

(i) गांशः (ii) पांशः (iii) नाट्यांशः

प्रश्नप्रकारः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि।

भाषिककार्यम्। (बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)

2. भावावबोधनम् (4)

3. द्वयोः श्लोकयोः अन्वयः (4)

(रिक्तस्थानपूर्तिद्वारा)

4. वाक्येषु रेखांकितपदानि अधिनित्य चतुर्णां प्रश्नानां निर्माणम्। (4)

5. कथाक्रमसंयोजनम् (4)

(क्रमरहित-अष्टवाक्यानां क्रमपूर्वकं संयोजनम्)

6. शब्दार्थाः (चतुर्णाम्) (4)

(सन्दर्भे शब्दप्रयोगद्वारा शब्दार्थमेलनद्वारा वा)

(बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)

पाठानां नामानि (पुस्तकम्-मणिका (संस्कृत-पाठ्यपुस्तकम्) (नवमश्रेण्यै)

पाठसङ्ख्या	पाठनाम
प्रथमः पाठः	तत् त्वम् असि
द्वितीयः पाठः	अविवेकः परमापदां पदम्
तृतीयः पाठः	पाथेयम्
चतुर्थः पाठः	स्वस्थवृत्तम्
पञ्चमः पाठः	भ्रातृस्नेहस्तु दुर्लभः
षष्ठः पाठः	विद्यया भान्ति सद्गुणाः

टिप्पणी – उत्तराणि केवलं संस्कृतेन लेखितव्यानि

पाठ्यपुस्तके

(i) **मणिका** (पाठ्यपुस्तकम्) भाग-1 संशोधितसंस्करणम्

(प्रकाशनम् : के. मा. शि. बो. द्वारा)

(ii) **मणिका** (अभ्यासपुस्तकम्) भाग-1 संशोधितसंस्करणम्

(प्रकाशनम् : के. मा. शि. बो. द्वारा)

केन्द्रीय माध्यमिक शिक्षा बोर्ड मूल्याङ्कन प्रक्रिया
अक्टूबर-मार्च (2010) द्वितीयं सत्रम्
संस्कृतम् (सम्प्रेषणात्मकम्) 122
नवमी कक्षा

सततं व्यापकम् मूल्याङ्कनम् (द्वितीयं सत्रम्)

1.	(i) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 3 - 10%
(Formative Assessment-3)	20%
	(ii) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 4 - 10%	
2.	संकलनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 2 - 40%
(Summative Assessment-2)	
1.	रचनात्मक-मूल्याङ्कनाय संस्कृते रचनात्मकानि कार्याणि, व्यवहारे संस्कृत-प्रयोगः, गतिविधयः, कक्षाकार्याणि।	
2.	संकलनात्मकमूल्याङ्कनाय परीक्षणपत्रम् (मार्चमासे)। परीक्षणपत्रे चत्वारः खण्डाः भविष्यन्ति-
'क' खण्डः अपठित-अवबोधनम् 15%
'ख' खण्डः रचनात्मक-कार्यम् 15%
'ग' खण्डः अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् 35%
'घ' खण्डः पठित-अवबोधनम् 35%	

खण्डानुसारं विषयाः मूल्याभारः च

खण्डः	विषयाः	प्रश्नः
'क'		अपठित-अवबोधनम्
(i)	पठनावबोधनाम्	बहुविकल्पा
(ii)	अनुच्छेदद्वयम्	लघूत्तरा
कुल भार		
'ख'		रचनात्मक-कार्यम्
(i)	अनौपचारिक पत्रम्	निबन्ध
(ii)	चित्रवर्णनम्/अनुच्छेदलेखनम् वा	
कुल भार		
'ग'		अनुप्रयुक्तव्याकरणम्
(i)	हलन्त-शब्द-रूपाणि	बहुविकल्पा
(ii)	धातु-रूपाणि (लोट्-विधिः)	लघूत्तरा
(iii)	उपपदविभक्तयः	

(iv)	प्रत्ययाः	
कुल भार		
'घ'		पठित-अवबोधनम्
(i)	गद्यांश-पद्यांश-नाट्यांशाः	बहुविकल्पा
(ii)	श्लोकान्वयः	लघू
(iii)	प्रश्न-निर्माणम्	निब
(iv)	कथाक्रमः	
(v)	शब्दार्थमेलनम्	
कुल भार		

सम्पूर्णभारः 80

टिप्पणी-प्रश्नपत्रम् अशीति-अङ्कानां भविष्यति

संस्कृतस्य द्वितीयसत्रस्य पाठ्यक्रमः

कक्षा – नवम्

अवधि:—अक्तूबर - मार्च 2010

संस्कृतम् (सम्प्रेषणात्मकम्) कोड-122

(i) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् 20%

(Formative Assessment)

रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् 3 – 10%

रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् 4 – 10%

(Formative 3 10%)

(Formative 4 10%)

आधारभूत-अधिगम-गतिविधयः

- कक्षासु संस्कृतेन वार्तालापः
- परियोजनाकार्यम्
- कक्षाकार्यम्
- गृहकार्यम्
- पाठ्यसहगामिक्रियाः

(आधारभूतकौशलानि अधिकृत्य)

- श्लोकोच्चारणम्, कवितापाठः, गीतगायनम्, काव्यपाठः
- गद्यवाचनम्, कथाकथनम्, स्वपरिचयः, परिवेशपरिचयः (संक्षेपेण)
- लेखनकार्यम् – सङ्केताधारितकथालेखनम्, वर्णनम्, चित्रकथा, अनुच्छेदलेखनम्, संवादलेखनम्, निबंधलेखनम्, कवीनां जीवनपरिचयः, प्राचीनकवीनां वैशिष्ट्यम्
- भाषणप्रतियोगिता
- अन्त्याक्षरी
- शब्दसंग्रह
- शब्दकोशनिर्माणम् – (फल-पुष्प-पशु-पक्षी-शाक-गृह-वस्तुनां नामानि)
- अभिनयः / भूमिकानिर्वाहः
- समाचार-श्रवणम्-वाचनम् (दूरदर्शनेन आकाशवाण्या च)
- भाषाक्रीडाः
- सान्द्रमुद्रिका-श्रवणम्/निर्माणम् (C.D.)
- सूक्तिसंग्रहः, कथासंग्रहः, प्राचीनविज्ञान-सम्बद्ध-लेखसंग्रहः
- पत्रलेखनम्, पत्रिकासम्पादनम्, भित्तिपत्रिका।
- वाक्यपूर्तिः
- दैनिक-व्यवहार-वाक्य- संग्रहः

- प्रातः कालीनसभा

अवलोकनीयानि तत्त्वानि

- उच्चारणम्
- गति-यति-लय-भावभंगिमा
- आरोह-अवरोहौ (सम्भाषणे)
- अवबोधनम्
- समुचितशब्दप्रयोगः
- विरामचिह्नप्रयोगः
- वर्तनीविन्यासः
- आत्मविश्वासः
- संस्कृत-प्रयोगः (दैनिक-व्यवहारे)

(2) संकलनात्मकं मूल्याङ्कनम्	40%	80 अङ्का
(Summative Assessment)	40%	

‘क’ खण्डः (अपठित-अवबोधनम्) (12)

सरल-गद्यांशद्वयम् अधिकृत्य कार्यम्

1. प्रथमः गद्यांशः – 35-40 शब्द परिमितः गद्यांशः (4)

- एकपदेन पूर्णवाक्येन च अवबोधनात्मकं कार्यम्
- अनुच्छेद-आधारितं भाषिककार्यम्
(बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)

2. द्वितीयः गद्यांशः – 60-70 शब्दपरिमितः गद्यांशः (सरलकथा वर्णनम् वा) (8)

- एकपदेन पूर्णवाक्येन च अवबोधनात्मकं कार्यम्
- अनुच्छेद-आधारितम् भाषिकं कार्यम् (MCQ)
- समुचितशीर्षकप्रदानम्

भाषिककार्याय तत्त्वानि

वाक्ये कर्तृ-क्रिया पदचयनम्

- कर्तृ-क्रिया-अन्वितिः
- विशेषण-विशेष्य-चयनम्
- सर्वनामप्रयोगः
- पर्याय-विलोमपद-चयनम्

‘ख’ खण्डः रचनात्मकं कार्यम् 12 अङ्का

(मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम्)

(iii) संज्ञेताधारितम् अनौपचारिकं पत्रम् (4)

- (iv) संङ्केताधारिता लघुकथा, चित्रवर्णनम् (8)
अनुच्छेदलेखनम् वा

‘ग’ खण्डः अनुप्रयुक्तव्याकरणम्

28 अङ्का

(मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम्)

1. शब्दरूपाणि
 - (i) हलन्तशब्दानां – राजन् भवत् आत्मन् विद्वस् गच्छत् (4)
 - (ii) संख्यावाचकशब्दानां – एक द्वि त्रि चतुर् पञ्चन् (4)
2. धातुरूपाणि लोट्-विधिलिङ्लकारयोः (6)
 - (i) परस्मैपदिनः – भू (भव्) पठ् हस् नम् गम् (गच्छ्) अस् हन् क्रुध्
नश् नृत् आप् शक् इष् पृच्छ्, कृ, ज्ञा, भक्ष्, चिन्त्
 - (ii) आत्मनेपदिनः – सेव् लभ् रुच् मुद् याच्
 - (iii) उभयपदिनः – नी, ह (हर), भज् पच्
3. उपपदविभक्तीनां प्रयोगः
(वाक्येषु, वार्तालापे, अनुच्छेदेवा) (8)

द्वितीया – समया, निकषा, प्रति, धिक्, विना।
तृतीया – विना, अलम्, हीनः, प्रयोजनम्।
चतुर्थी – अलम् (सामर्थ्ये)।
पञ्चमी – आरभ्, प्र-मद्, परः अनन्तरम्।
षष्ठी – निर्धारणे, वामतः, दक्षिणतः, अनादरे।
सप्तमी – स्निह्, विश्वस्, अनु-रज्, भावे।
4. प्रत्ययाः – वाक्येषु प्रयोगः (6)

क्त, क्तवतु, शतृ, शानच्

‘घ’ खण्डः (पठित-अवबोधनम्)

28 अङ्का

(मणिका (प्रथमः भागः) पाठ्यपुस्तकम् अधिकृत्य)

1. पाठ्यपुस्तकस्य सामगीम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् (4×3=12)
 - (ii) ग|ंशः (ii) प|ंशः (iii) नाट्यांशः

प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि।
भाषिककार्यम्। बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः
2. द्वयोः श्लोकयोः अन्वयः (4)

(रिक्तस्थानपूर्तिद्वारा)
3. वाक्येषु रेखांकितपदानि अधिनित्य चतुर्णां प्रश्नानां निर्माणम् (4)
4. कथाक्रमसंयोजनम् (4)

(क्रमरहित-अष्टवाक्यानां क्रमपूर्वकं संयोजनम्)
5. शब्दार्थाः (चतुर्णाम्)

(सन्दर्भे शब्दप्रयोगद्वारा शब्दार्थमेलनद्वारा वा)

(4)

(बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)

पाठानां नामानि (पुस्तकम्-मणिका (संस्कृत-पाठ्यपुस्तकम्) (नवमश्रेण्यै)

पाठसङ्ख्या	पाठनाम
7.	तरवे नमोऽस्तु
8.	कर्मणा याति संसिद्धिम्
9.	विजयताम् स्वदेशः
10.	कोऽहं वदतु साम्प्रतम्
11.	न धर्मवृद्धेषु वयः समीक्ष्यते
12.	कवयामि वयामि यामि
13.	भारतीयं विज्ञानम्
14.	भारतेनास्ति मे जीवनं जीवनम्

टिप्पणी – उत्तराणि केवलं संस्कृतेन लेखितव्यानि

पाठ्यपुस्तके

(i) मणिका (पाठ्यपुस्तकम्) भाग-1 संशोधितसंस्करणम्

(प्रकाशनम् : के. मा. शि. बो. द्वारा)

(ii) मणिका (अभ्यासपुस्तकम्) भाग-1 संशोधितसंस्करणम्

(प्रकाशनम् : के. मा. शि. बो. द्वारा)

केन्द्रीय माध्यमिक शिक्षा बोर्ड मूल्याङ्कन प्रक्रिया
अप्रैल-सितम्बर (2010) प्रथमं सत्रम्
संस्कृतम् (सम्प्रेषणात्मकम्) 122
दशमी कक्षा

सततं व्यापकम् मूल्याङ्कनम् (प्रथमं सत्रम्)

1. (i) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 1 - 10% 20%
- (ii) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 2 - 10%
2. संकलनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 2 - 20%
(Summative Assessment-2)
1. रचनात्मक-मूल्याङ्कनाय संस्कृते रचनात्मकानि कार्याणि, व्यवहारे संस्कृत-प्रयोगः, गतिविधयः, गृहकार्यम् कक्षाकार्याणि।
2. संकलनात्मकमूल्याङ्कनाय परीक्षणपत्रम् (सितम्बरमासे)। परीक्षणपत्रे चत्वारः खण्डाः भविष्यन्ति-
 'क' खण्डः अपठित-अवबोधनम् (8)
 'ख' खण्डः रचनात्मक-कार्यम् (16)
 'ग' खण्डः अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् (24)
 'घ' खण्डः पठित-अवबोधनम् (32)

खण्डानानुसारं विषयाः मूल्याभारः च

खण्डः	विषयाः	प्रश्नप्रकाराः
	अपठित-अवबोधनम्	
'क'	पठनावबोधनम्	बहुविकल्पात्मकाः (I) लघूत्तरात्मकाः (SA)
(i)	एकः अनुच्छेदः	
पूर्णभारः		
'ख'		रचनात्मक-कार्यम्
(i)	अनौपचारिकपत्रम्	नि
(ii)	चित्रवर्णनम्/अनुच्छेदलेखनम् वा	
पूर्णभारः		
'ग'		अनुप्रयुक्तव्याकरणम्
(i)	सन्धिकार्यम्	ब.वि.
(ii)	समासः	ब.वि.
(iii)	प्रत्ययाः	ब.वि.
(iv)	अव्ययपदानि	ब.वि.

(v)	वाच्यपरिवर्तनम्	ब.वि./लघूत्तरात्मकाः
(vi)	समयलेखनम्	ब.वि./लघूत्तरात्मकाः
पूर्णभारः		
'घ'		पठित-अवबोधनम्
(i)	गद्यांश-पद्यांश-नाट्यांशाः	ब.वि./ल.उ.
(ii)	भावावबोधनम्	ब.वि./ल.उ.
(iii)	श्लोकान्वयः	बहुविकल्पात्मकाः (1)
(iv)	प्रश्न-निर्माणम्	लघूत्तरात्मकाः
(v)	कथाक्रमः	निबंधात्मकाः
(vi)	शब्दार्थमेलनम्	बहुविकल्पात्मकाः
पूर्णभारः		

सम्पूर्णभारः 80

टिप्पणी-प्रश्नपत्रम् अशीति-अङ्कानां भविष्यति

संस्कृतस्य प्रथमसत्रस्य पाठ्यक्रमः

कक्षा – दशमी

अवधि:—अप्रैल–सितम्बर 2010

संस्कृतम् (सम्प्रेषणात्मकम्) कोड-122

(i) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् 20%
(Formative Assessment)

(iii) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् 1 – 10%

(iv) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् 2 – 10%

(Formative 1 10%)

(Formative 2 10%)

आधारभूत-अधिगम-गतिविधयः

- कक्षासु संस्कृतेन वार्तालापः
- परियोजनाकार्यम्
- कक्षाकार्यम्
- गृहकार्यम्
- पाठ्यसहगामिक्रियाः

(आधारभूतकौशलानि अधिकृत्य)

- श्लोकोच्चारणम्, कवितापाठः, गीतगायनम्, काव्यपाठः
- गद्यवाचनम्, कथाकथनम्, स्वपरिचयः, परिवेशपरिचयः (संक्षेपेण)
- लेखनकार्यम् – सङ्केताधारितकथालेखनम्, वर्णनम्, चित्रकथा, अनुच्छेदलेखनम्, संवादलेखनम्, निबंधलेखनम्, कवीनां जीवनपरिचयः, प्राचीनकवीनां वैशिष्ट्यम्
- भाषणप्रतियोगिता
- अन्त्याक्षरी
- शब्दसंग्रह
- शब्दकोशनिर्माणम् – (फल-पुष्प-पशु-पक्षी-शाक-गृह-वस्तूनां नामानि)
- अभिनयः / भूमिकानिर्वाहः
- समाचार-श्रवणम्-वाचनम् (दूरदर्शनेन आकाशवाण्या च)
- भाषाक्रीडाः
- सान्द्रमुद्रिका-श्रवणम्/निर्माणम् (C.D.)
- सूक्तिसंग्रहः, कथासंग्रहः, प्राचीनविज्ञान-सम्बद्ध-लेखसंग्रहः
- पत्रलेखनम्, पत्रिकासम्पादनम्, भित्तिपत्रिका।
- वाक्यपूर्तिः
- दैनिक-व्यवहार-वाक्य- संग्रहः

- प्रातः कालीनसभा
- अवलोकनीयानि तत्त्वानि
- उच्चारणम्
- गति-यति-लय-भावभंगिमा
- आरोह-अवरोहौ (सम्भाषणे)
- अवबोधनम्
- समचितशब्दप्रयोगः
- विरामचिह्नप्रयोगः
- वर्तनीविन्यासः
- आत्मविश्वासः
- संस्कृत-प्रयोगः (दैनिक-व्यवहारे)

(2) संकलनात्मकं मूल्याङ्कनम्	40%	80 अङ्का
(Summative Assessment)	40%	

‘क’ खण्डः (अपठित-अवबोधनम्) (8)

(एकः गद्यात्मकः खण्डः)

70-80 शब्दपरिमितः गद्यांशः (सरलकथा, वर्णनम् वा) (4)

- एकपदेन पूर्णवाक्येन च अवबोधनात्मकं कार्यम्
- अनुच्छेद-आधारितम् भाषिकं कार्यम् (MCQ)

भाषिककार्याय तत्त्वानि (4)

- वाक्ये कर्तृ-क्रिया पदचयनम्
- कर्तृ-क्रिया-अन्वितिः
- विशेषण-विशेष्य-चयनम्
- सर्वनामप्रयोगः
- पर्याय-विलोमपद-चयनम्

‘ख’ खण्डः रचनात्मकं कार्यम् 16अङ्का

(मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम्)

(i) सङ्केताधारितम् अनौपचारिकं पत्रम् (8)

(ii) चित्राधारितम् वर्णनम् अथवा अनुच्छेदलेखनम् वा (8)

‘ग’ खण्डः अनुप्रयुक्तव्याकरणम् 24 अङ्का

(मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम्)

सन्धिकार्यम् (4)

- स्वरसन्धिः – दीर्घः, गुणः, वृद्धिः
- व्यञ्जनसन्धिः – परसवर्ण, छत्वं, तुकागमः
- विसर्गसन्धिः – विसर्गस्य उत्वं, रत्वम्

समासः (4)

- तत्पुरुषः (विभक्तिः, नञ्, उपपदः)
- कर्मधारयः
- द्विगुः

प्रत्ययाः (4)

- कृदन्ताः – तव्यत्, अनीयर्
- तद्धिताः – मतुप्, इन्, ठक्

अव्ययपदानि (4)

अपि, इव, उच्चैः, एव, नूनम्, पुरा, इतस्ततः अत्र-तत्र, इदानीम्, यथा-तथा, विना, सहसा, अधुना, वृथा, शनैः

3. वाच्यपरिवर्तनम् (केवलं लट्लकारे) (4)

घटिकाचित्रसाहाय्येन अङ्कानां स्थाने शब्देषु समयलेखनम्
(सामान्य- सपाद- सार्ध- पादोन) (4)

‘घ’ खण्डः (पठित-अवबोधनम्) 32 अङ्का

(मणिका (प्रथमः भागः) पाठ्यपुस्तकम् अधिकृत्य)

1. पाठ्यपुस्तकस्य सामग्रीम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् (12)

(iii) ग|ंशः (ii) प|ंशः (iii) नाट्यांशः

प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि।

भाषिककार्यम्।(बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)

2. भावावबोधनम् (4)

3. एकस्य श्लोकस्य अन्वयः (4)

(रिक्तस्थानपूर्तिद्वारा)

4. वाक्येषु रेखांकितपदानि अधिनित्य प्रश्नानां निर्माणम्। (4)

5. कथाक्रमसंयोजनम्

(क्रमरहित-वाक्यानां क्रमपूर्वकं संयोजनम्) (4)

6. शब्दार्थाः

(सन्दर्भे शब्दप्रयोगद्वारा शब्दार्थमेलनद्वारा वा) (4)

(बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)

पाठानां नामानि (पुस्तकम्-मणिका (संस्कृत-पाठ्यपुस्तकम्) (नवमश्रेण्यै)

पाठसङ्ख्या	पाठनाम
प्रथमः पाठः	वाङ्मयं तपः
द्वितीयः पाठः	आज्ञा गुरुणां ह्यविचारणीया
तृतीयः पाठः	किं किम् उपादेयम्
चतुर्थः पाठः	नास्ति त्यागसमं सुखम्
पञ्चमः पाठः	अभ्यासवशगं मनः

टिप्पणी – उत्तराणि केवलं संस्कृतेन लेखितव्यानि

पाठ्यपुस्तके

- (i) मणिका (पाठ्यपुस्तकम्) भाग-2 संशोधितसंस्करणम्
(प्रकाशनम् : के. मा. शि. बो. द्वारा)
- (ii) मणिका (अभ्यासपुस्तकम्) भाग-2 संशोधितसंस्करणम्
(प्रकाशनम् : के. मा. शि. बो. द्वारा)

टिप्पणी- प्रश्नपत्रम् अशीति-अङ्कानाम् भविष्यति

केन्द्रीय माध्यमिक शिक्षा बोर्ड मूल्याङ्कन प्रक्रिया
अक्टूबर-मार्च (2010) द्वितीय सत्रम्
संस्कृतम् (सम्प्रेषणात्मकम्) 122
दशमी कक्षा

सततं व्यापकम् मूल्याङ्कनम् (द्वितीयं सत्रम्)

1.	(i) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 3 - 10%
(Formative Assessment-3)	20%
	(ii) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 4 - 10%	
2.	संकलनात्मक-मूल्याङ्कनम् - 2
(Summative Assessment-2)	40%
1.	रचनात्मक-मूल्याङ्कनाय संस्कृते रचनात्मकानि कार्याणि, व्यवहारे संस्कृत-प्रयोगः, संस्कृत गतिविधयः, प्रायोजनात्मकं कार्यं, कक्षाकार्याणि, गृहकार्यं च ।	
2.	संकलनात्मकमूल्याङ्कनाय परीक्षणपत्रम् (मार्चमासे)। परीक्षणपत्रे चत्वारः खण्डाः भविष्यन्ति-	
	'क' खण्डः अपठित-अवबोधनम्	(12)
	'ख' खण्डः रचनात्मक-कार्यम्	(12)
	'ग' खण्डः अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्	(28)
	'घ' खण्डः पठित-अवबोधनम्	(28)

खण्डानुसारं विषयाः मूल्याभारः च

खण्डः	विषयाः	प्रश्न
'क'	अपठित-अवबोधनम्	अपठित-अवबोधनम्
(ii)	एकः अनुच्छेदः (80-100 शब्दाः)	बहुविकल्प लघूत्तर
पूर्णभारः		
'ख'	रचनात्मक-कार्यम्	
(i)	अनौपचारिकं पत्रम्	निव
(ii)	चित्रवर्णनम्/अनुच्छेदलेखनम् वा	निव
पूर्णभारः		
'ग'	अनुप्रयुक्तव्याकरणम्	
(i)	सन्धिः	लघ
(ii)	समासः	बहुवि

(ii)	प्रत्ययाः	
(iv)	अव्ययपदानि	लघ
(v)	सङ्ख्या	लघूत्तर
(vi)	संशोधनकार्यम्	
कुलभारः		
'घ'	पठित-अवबोधनम्	(28)
(i)	गद्यांश-पद्यांश-नाट्यांशाः	ब.वि./
(ii)	भावावबोधनम्	बहुवि
(iii)	श्लोकान्वयः	बहुवि
(iv)	प्रश्न-निर्माणम्	लघ
(v)	कथाक्रमः	नि
(vi)	शब्दार्थमेलनम्	बहुवि
कुलभारः		

सम्पूर्णभारः 80

संस्कृतस्य द्वितीयसत्रस्य पाठ्यक्रमः

कक्षा – दशमी

अवधि:—अक्तूबर - मार्च 2010

संस्कृतम् (सम्प्रेषणात्मकम्) कोड-122

रचनात्मक-मूल्याङ्कनम्

20%

(Formative Assessment)

(i) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् 3 - 10%

(ii) रचनात्मक-मूल्याङ्कनम् 4 - 10%

(Formative 3 10%)

(Formative 4 10%)

आधारभूत-अधिगम-गतिविधयः

- कक्षासु संस्कृतेन वार्तालापः
- परियोजनाकार्यम्
- कक्षाकार्यम्
- गृहकार्यम्
- पाठ्यसहगामिक्रियाः

(आधारभूतकौशलानि अधिकृत्य)

- श्लोकोच्चारणम्, कवितापाठः, गीतगायनम्, काव्यपाठः
- गद्यवाचनम्, कथाकथनम्, स्वपरिचयः, परिवेशपरिचयः (संक्षेपेण)
- लेखनकार्यम् - सङ्केताधारितकथालेखनम्, वर्णनम्, चित्रकथा, अनुच्छेदलेखनम्, संवादलेखनम्, निबंधलेखनम्, कवीनां जीवनपरिचयः, प्राचीनकवीनां वैशिष्ट्यम्
- भाषणप्रतियोगिता
- अन्त्याक्षरी
- शब्दसंग्रह
- शब्दकोशनिर्माणम् - (फल-पुष्प-पशु-पक्षी-शाक-गृह-वस्तुनां नामानि)
- अभिनयः / भूमिकानिर्वाहः
- समाचार-श्रवणम्-वाचनम् (दूरदर्शनेन आकाशवाण्या च)
- भाषाक्रीडाः
- सान्द्रमुद्रिका-श्रवणम्/निर्माणम् (C.D.)
- सूक्तिसंग्रहः, कथासंग्रहः, प्राचीनविज्ञान-सम्बद्ध-लेखसंग्रहः
- पत्रलेखनम्, पत्रिकासम्पादनम्, भित्तिपत्रिका।
- वाक्यपूर्तिः
- दैनिक-व्यवहार-वाक्य-संग्रहः

- प्रातः कालीनसभा

अवलोकनीयानि तत्त्वानि

- उच्चारणम्
- गति-यति-लय-भावभंगिमा
- आरोह-अवरोहौ (सम्भाषणे)
- अवबोधनम्
- समुचितशब्दप्रयोगः
- विरामचिह्नप्रयोगः
- वर्तनीविन्यासः
- आत्मविश्वासः
- संस्कृत-प्रयोगः (दैनिक-व्यवहारे)

(2) संकलनात्मकं मूल्याङ्कनम्	40%	80 अङ्का
(Summative Assessment)	40%	

‘क’ खण्डः (अपठित-अवबोधनम्) (12)

(एकः गद्यात्मकः खण्डः)

80-100 शब्दपरिमितः गद्यांशः (सरलकथा वर्णनम् वा)

- एकपदेन पूर्णवाक्येन च अवबोधनात्मकं कार्यम् (8)
- अनुच्छेद-आधारितम् भाषिकं कार्यम् (MCQ)
समुचित शीर्षकप्रदानम्

भाषिककार्याय तत्त्वानि

4 अङ्का

- वाक्ये कर्तृ-क्रिया पदचयनम्
- कर्तृ-क्रिया-अन्वितिः
- विशेषण-विशेष्य-चयनम्
- सर्वनामप्रयोगः
- पर्याय-विलोमपद-चयनम्

‘ख’ खण्डः रचनात्मकं कार्यम् 12 अङ्का

(मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम्)

(i) संक्षेपाधारितम् अनौपचारिकं पत्रम् (4)

(ii) चित्राधारितम् वर्णनम् अथवा अनुच्छेदलेखनम् वा (8)

‘ग’ खण्डः अनुप्रयुक्तव्याकरणम् 28 अङ्का

(मणिका-अभ्यासपुस्तक-आधारितम्)

1. सन्धिकार्यम् (4)

(i) स्वरसन्धिः – यण्, अयादिः, पूर्वरूपम्

- (ii) व्यञ्जनसन्धिः – मोऽनुस्वारः, वर्गीयप्रथमाक्षराणां तृतीयवर्षपरिवर्तनम्, प्रथमवर्णस्य पञ्चमवर्णं परिवर्तनम्
- (iii) विसर्गसन्धिः – विसर्गस्य लोपः, विसर्गस्थाने स् श् ष्
2. समासः (वाक्येषु समस्तपदानां विग्रहः विग्रहपदानां च समासः) (6)
- (i) द्वन्द्वः
- (ii) बहुव्रीहिः समानाधिकरणम्
- (iii) अव्ययीभावः (अन्, उप, सह, निर्, प्रति, यथा)
3. प्रत्ययाः (4)
- कृदन्ताः – शतृ, शानच्
 - तद्धिताः – त्व, तल्
 - स्त्रीप्रत्ययौ – टाप् डीप्
4. अव्ययपदानि (6)
- इति, कदा, कुतः, मा, यत्, यत्र-कुत्र, सम्प्रति, यदा-कदा, यावत्, श्वः, ह्यः, बहिः, कदापि, किमर्थम् ।
5. सङ्ख्या एकतः पञ्चपर्यन्तं वाक्यप्रयोगः। एकतः शतपर्यन्तं संख्याज्ञानम् (4)
6. वचन – लिङ्ग – पुरुष – लकार – दृष्ट्या संशोधनम् (4)

‘घ’ खण्डः (पठित-अवबोधनम्)

28 अङ्का

- (मणिका (द्वितीयः भागः) पाठ्यपुस्तकम् अधिकृत्य)
1. पाठ्यपुस्तकस्य सामग्रीम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् (12)
- (iv) गांशः (ii) पांशः (iii) नाट्यांशः
- प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि।
भाषिककार्यम्। (बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)
2. भावावबोधनम् (2)
3. द्वयोः श्लोकयोः अन्वयः (4)
(रिक्तस्थानपूर्तिद्वारा)
4. वाक्येषु रेखांकितपदानि अधिकृत्य चतुर्णां प्रश्नानां निर्माणम् । (4)
5. कथाक्रमसंयोजनम् (4)
(क्रमरहित-अष्टवाक्यानां क्रमपूर्वकं संयोजनम्)
5. शब्दार्थाः (चतुर्णाम्) (2)
(सन्दर्भे शब्दप्रयोगद्वारा शब्दार्थमेलनद्वारा वा)
(बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)

पाठानां नामानि (पुस्तकम्-मणिका (संस्कृत-पाठ्यपुस्तकम्) (नवमश्रेण्यै)

पाठसङ्ख्या	पाठनाम
षष्ठः पाठः	साधुवृत्तिं समाचरेत्
सप्तमः पाठः	रमणीया हि सृष्टिरेषा
अष्टमः पाठः	तिरुक्कुरल् – सूक्ति – सौरभम्
नवमः पाठः	राष्ट्रं संरक्ष्यमेव हि
दशमः पाठः	सुस्वागतं भो ! अरुणाचलेऽस्मिन्
एकादशः पाठः	कालोऽहम्

टिप्पणी – उत्तराणि केवलं संस्कृतेन लेखितव्यानि

पाठ्यपुस्तके

- (i) मणिका (पाठ्यपुस्तकम्) भाग-2 संशोधितसंस्करणम्
(प्रकाशनम् : के. मा. शि. बो. द्वारा)
- (ii) मणिका (अभ्यासपुस्तकम्) भाग-2 संशोधितसंस्करणम्
(प्रकाशनम् : के. मा. शि. बो. द्वारा)